

doc. PhDr. Rudolf Anděl, CSc.

(29. 4. 1924, Šumburk nad Desnou – 2. 1. 2018, Liberec)

Vzpomínka jednoho studenta i spolupracovníka

S úsvitem druhého lednového dne počínajícího roku dohasl život pana docenta Rudolfa Anděla. V posledních měsících se o něj vzorně starala manželka Eva, děti a vnoučata. Díky nim mohl svou pozemskou cestu dokonat ve svém domově, mezi svými nejbližšími. Taková péče a vctění nejsou nyní právě obvyklé. Poděkování a úcta náleží všem, kdo se zasloužili o důstojný závěr posledních týdnů nejen laskavého muže a vynikajícího kolegy, ale i významného historika Liberecka a znalce středověkých a novověkých dějin severních Čech, Horní Lužice i Saska.

Téměř sedmdesát let se docent Anděl věnoval archivnímu bádání a zveřejňování svých výzkumů z oblastí dějin šlechtických sídel, tzv. lenní šlechty (zvláště na Frýdlantsku), dějin měst i vzdělávání.^{1]} Absolvent pražské Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v oborech historie a geografie

a pozdější specializací též germanista zůstavil desítky knih, studií a článků. Jako učitel oslovil tisíce studentů středoškolských a především univerzitních. Životní dráha historika a pedagoga přitom vůbec nebyla jednoduchá, ačkoliv sám Rudolf Anděl si veřejně ani soukromě na svůj osud nestýskal.^{2]} Poukazoval vždy na to, že „*jini na tom byli mnohem hůře*“ a že jemu se „*vlastně nic nestalo*“. Fakt, že mu straniční představitelé zničili kariéru a zkomplikovali soukromí, jako by nic neznamenal. Tento skromný postoj, za nímž nepochybně stála jak osobní pokora, tak nechuť vracet se ve vzpomínkách do časů, které i jemu přinesly mnohá osobní zklamání, dob, v nichž se „*lámaly charaktery*“ a slovo dnes dané nazítří neplatilo, zastával doc. Anděl až do konce svého života. Přitom jeho slibná vědecká dráha byla násilně zakončena po roce 1968. Za své liberecké angažmá v srpnových dnech sovětské okupace musel Rudolf Anděl z politických důvodů opustit katedru historie na

1] Přehled publikační činnosti doc. Rudolfa Anděla: Milan SVOBODA (red.), *Pax bello potior. Sborník věnovaný doc. PhDr. Rudolfu Andělovi, CSc.*, Liberec 2004, s. 25–41; *Bibliografie prací Rudolfa Anděla za léta 2004–2009*, (sest. Milan Svoboda), Fontes Nissae X, 2009, s. 266–267; základní biografické údaje viz Radek LIPOVSKI–Lumír DOKOUPIL – Aleš ZÁŘICKÝ (edd.), *Lexikon současných českých historiků 2010*, Ostrava 2012, s. 18. Svě postřehy o spolupráci a vztazích s R. Andělem ve speciální části Fontes Nissae XV, 2014, č. 1, s. 90–97, zveřejnili Lenka Bobková, Miloslava Melanová, Volker Dudeck, Jiří Janáček, Ivan Peřina.

2] R. Anděl poskytl o svém díle a životě tyto podstatné rozhovory: *Zajímali mě lidé, kteří neměli vždy na rúžích ustláno*. (Rozhovor s doc. R. Andělem vedl M. Svoboda), *Dějiny a současnost* 21, 1999, č. 3, s. 37–39; *Ze „světél“ přítomnosti do „temné“ minulosti*, (připravili Jitka Doubnerová a Pavel D. Vinklát), *Jizerské a Lužické hory*, 4, 1999, č. 3, s. 8–9; *Zastavení s docentem Rudolfem Andělem*, (připravil Vladimír Píša), *Kalmanach 2014/2015*. Kruh autorů Liberecka, Liberec 2014, s. 11–15.

ústecké pedagogické fakultě, nesměl dokončit své habilitační řízení, a především už se nikdy neměl profesionálně uplatnit v oboru publikačně ani pedagogicky. Přestože se v následujícím dvacetiletí politické poměry a s nimi například publikační možnosti postupně uvolňovaly, hlavní zákaz učit historii či dějepis R. Andělovi zůstal. Soustředil se proto na historická bádání soukromě. Veřejně působil pouze jako učitel německého jazyka na Střední ekonomické škole v Liberci.

Mladý učitel a historik začal publikovat počátkem padesátých let 20. století. Jeho první velkou prací o středověku byla monografie Husitství v severních Čechách (1961). Otevřel jí tehdy novou část medievistických námětů z příhraničního prostředí, jež čeští historikové zkoumali a znali jen okrajově. Výsledky tohoto bádání uplatnil při vypracování mapových podkladů pro Atlas československých dějin (1965). V souvislosti s husitologickým výzkumem také objevil jako první český historik po roce 1945 českému badatelskému prostředí neznámé téma nižší šlechty v severočeském příhraničí. Tomuto námětu se totiž výhradně věnovali pouze někteří němečtí vlastivědci, a to ještě v omezených okruzích, například v rodopisu a speciálních kulturních otázkách. Mladý vědec si ovšem kladl náročnější úkoly než pouze sledovat příbuzenské linie. Zajímaly ho – jistě i v české historiografii dobovou politickou atmosférou ovlivněné – otázky převážně hospodářské, poté společenské, politické, náboženské a kulturní. Institut lenní šlechty na hranici Českého království a Horní Lužice, případně Saska a Dolního Slezska, sledovatelný na Frýdlantsku od 13. do 18. století a srovnatelný snad jen s ministeriály na Chebsku ve středověku, správně interpretoval jako logický systém právních a osobních vazeb mezi Biberštejnny a jejich následovníky, resp. majiteli panství Frýdlant a Liberec, totiž Rederny, Albrechtem z Valdštejna a Gallasy coby lenními pány a jejich „vazaly“ v rámci nejnižší postavených urozenců celé hierarchie šlechtické společnosti. V tomto směru jako první z českých historiků využil jak bohatství písemností z bývalého clam-gallasovského archivu z hradu Frýdlant (nyní v děčínské pobožce Státního oblastního archivu Litoměřice), tak z archivů zahraničních, především z Budyšína, Zhořelce a Drážďan. Své poznatky na toto téma zveřejnil ve dvaceti studiích vydaných v Čechách, v Německu a Polsku, kde výsledky bádání představil na tematických konferencích.

V souvislosti se šlechtou na severu Čech a s jejím každodenním životem se Rudolf Anděl zabýval sídelní strukturou a jednotlivými objekty šlechtické reprezentace – hrady a zámky. Již v padesátých letech vydal stručné publikace o hradech Bezděz a Frýdlant, později o zámku Sychrov. Jimi si otevřel cestu k monografii Hrady a zámky Libereckého kraje (1957, 1959), jež představila sedmdesát objektů. V geograficky rozšířené publikaci Hrady a zámky Severočeského kraje (1962) se objevil dvojnásobek těchto sídel. Sluší se dodat, že informace o nich zpracoval autor nejen z literatury, ale i z pramenných výzkumů. Všechny objekty také sám navštívil, věren své zásadě, že historik může psát jen o tom, co sám skutečně poznal. Ačkoli se v tomto tématu publikačně odmíchl, téma šlechtických sídel jej zajímalo dále. Výsledek čtenáři dostali do rukou díky rozsáhlému projektu Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Třetí díl se obíral regionem, vymezeném v Československu z hlediska správního pojmem „Severní Čechy“. Publikace zachytila přes 950 sídel zaniklých již ve středověku, novověku či v moderní době, stejně jako památky první a druhé kategorie (v tehdejší nomenklatuře památkové péče) i zcela zdevastované socialistickým způsobem „hospodaření“. Projekt započal již v sedmdesátých letech, avšak jeho dokončení se z různých důvodů podařilo naplnit až o desetiletí později. Docent Anděl oceňoval především úsilí a pomoc PhDr. Josefa Janáčka, DrSc., který jediný zůstal z původní redakční rady naživu a pomohl projekt dokončit. Také v případě třetího svazku z celkových sedmi zůstávají zapomenuta příjmení historiků, historiček, archivářů,

archivářek či muzejníků, kteří se na zpracování jednotlivých hesel podíleli, byť za poslední podobu textů nesl odpovědnost Rudolf Anděl. Je právě jeho zásluhou, že díl o severních Čechách patří s ohledem na dobové možnosti terénního výzkumu k informačně k nejlepším a nejrespektovanějším.

V souvislosti se svými archivními výzkumy byl doc. Anděl požádán o spolupráci na dalším významném vědeckém počínu. Šlo o edici *Documenta Bohemica bellum tricennale illustrantia*. Jako člen autorského kolektivu zpracoval pro pátý svazek regesta z úředních knih frýdlantského panství z let 1631–1634 a pro šestý díl regesta z vojenské kanceláře Matyáše z Gallasu z let 1638–1643. Zde patrně jako první z českých historiků probádal Gallasův soukromý archiv, byť jeho bohatství publikačně využil až o třicet let později historik Robert Rebitsch ve své monografii o Matyáši z Gallasu.

Zatímco v osmdesátých letech již mohl zčásti publikovat studie a články dokonce pod svým jménem, po převratu v devadesátých letech navázal R. Anděl na své starší výzkumy dějin měst, kdy ve spolupráci s Ing. Svatoplukem Technikem vydal monografii *Města severních Čech* (1967). Spolu s ním pak u příležitosti sedmistého výročí města publikoval knihu *Český Dub* (1991). V novém století pokračoval spoluprací na monografiích *Frýdlantsko* (2002), *Smržovka* (2010) a *Liberec* (2017), pro něž napsal vesměs kapitoly o středověku a raném novověku.

Opakovaně se R. Anděl vracel k dějinám vzdělávání a školství. Pro libereckou Obchodní akademii, kde po r. 1970 našel možnost vyučovat, vytvořil přehled její historie (150 let Obchodní akademie a Jazykové školy, 2013). Badatelsky si všiml počátku školní docházky od tereziánských reforem a některých učitelských osobností i menšinových českých škol. Z těchto textů je patrná úcta, kterou ke svým předchůdcům choval. Nepochybně jej v tomto ohledu ovlivnily i počátky jeho vlastní pedagogické dráhy – ať již na základní škole ve Vratislavicích nad Nisou, či na střední v Liberci nebo na vysoké škole v Ústí nad Labem a znovu v Liberci.

Svou poslední práci, kapitoly ze starších dějin Liberce z Nakladatelství Lidové noviny, již bohužel do ruky nedostal.³⁾ Kniha se v knihkupectvích objevila tři dny po jeho skonu. Mrzí mě, že ani svou poslední obsáhlou publikaci, souhrn dvaceti studií o nižší šlechtě na Frýdlantsku od středověku do novověku, připravovanou k vydání v roce 2017, již nemohl kvůli závažným zdravotním problémům ještě jednou korigovat, a nespátří tak její vydání, na něž se těšil.⁴⁾

Monografie a studie zaměřené širě na severní Čechy nebo úže na současný liberecký kraj jsou zajisté tím nejpodstatnějším, co z historikovy produkce zůstává využitelné i pro další generace badatelů. Nelze však opomenout spolupráci doc. Anděla s regionálními periodiky, pro něž psal popularizující články o lokálních historických událostech, osobnostech, výročích, jeho besedy v rozhlasovém vysílání či rozhovory pro regionální televizi. Představit výsledky dlouhodobých výzkumů zájemcům o dějiny, to považoval R. Anděl za zásadní úkol každého historika-profesionála. Věděl, že v diskusi s publikem zjistí, jak opravdu jeho čtenáři či posluchači rozumějí tomu, co se ve svých knihách snažil sdělit. Tak se doc. Andělovi podařilo v sedmdesátých letech to, co málokterému z historiků jeho generace v té době: Spolu s češtinářem ze stejného pracoviště, Střední ekonomické školy, vytvořil komponované večery pro liberecké divadlo F. X. Šaldy k výročím J. A.

3) Miloslava MELANOVÁ a kol., *Liberec*, Praha 2017.

4) Rudolf ANDĚL, *Lenní šlechta na Frýdlantsku v 15.–18. století. Dvacet studií z let 1958–2013* (připravuje se k vydání). Součástí monografie je nejen úplná autorova bibliografie, ale i obsáhlý a korigovaný rozhovor *Půl století bádání nejen o jednom tématu. Rozprava s doc. PhDr. Rudolfem Andělem, CSc., o lenní šlechtě a lidech kolem ní*.

Komenského, Jiřího z Poděbrad a Karla IV. Lucemburského. Atmosféru normalizačních let dobře ilustruje skutečnost, že návštěvnost všech tří programů s historickými náměty byla mimořádná. Od té doby se něco podobného v Liberci již neuskutečnilo.

Historik se ve svém profesním životě seznámí s mnoha tématy, obory a osobnostmi, které mu někdy prolnou do života soukromého. Rudolfa Anděla jsem poznal jako učitele na Střední ekonomické škole před třiceti lety. Nebyl jsem si jist, zda je to „*ten pan Anděl*“, podepsaný coby vedoucí autorského kolektivu velké knihy o šlechtických sídlech na severu Čech, publikace s dlouhým názvem, jíž jsem si doma rád listoval. R. Anděl sice nesměl vyučovat dějepis (zastupoval ho proto v oboru neaprobovaný učitel, zato velmi obávaný zvláště pro své naprosto nevypočitatelné chování), ale při jednom „suplování“ nám předestřel téma českých historických tradic. Mluvil o husitství (netušil jsem, že jde o jeho oblíbené téma), o Komenském a dalších osobnostech. To bylo skutečně první setkání s profesionálním výkladem historie, která se na krátkých 45 minut nestala obávaným předmětem, z něhož se píší paměťově náročné vědomostní testy, ale ukázkou precizního historikova myšlení a schopnosti formulovat smysluplné otázky, předkládat souvislosti, které v cenzurovaných učebnicích socialistického režimu nebyly. Vybavuji si živě, jak jsem po skončení hodiny pana doktora zdržel svými dotazy. Mé naivní povídání o Komenského životě podle Vávrova filmu „*Putování Jana Amose*“ vyslechl pozorně a s laskavostí sobě vlastní věcně vysvětlil, v čem se liší historická skutečnost a její scénářistické zpracování. Nevědomky tím otevřel patnáctiletému klukovi nový průzor do fascinujícího světa minulých dob. R. Anděl vyučoval němčinu a obchodní korespondenci, zde jsme se však neseťkali. Až u maturit na jaře 1990. To už se připravoval na práci pro založení pedagogické fakulty, ale ještě byl přisídícím pro zkoušky z němčiny. Viděli jsme se jen krátce, ale bylo to setkání milé. Vlastně jsem neměl pocit zkoušení z maturitního předmětu, ale příjemného rozhovoru na vybrané téma. Rok poté, už na katedře historie ústecké Pedagogické fakulty jsme se zcela náhodně potkali v seminární místnosti plné mých spolustudujících. K mému velkému překvapení si mě pan docent pamatoval. Chvatně ke mně přikráčel, podal mi ruku a s otevřeným, upřímným zájmem se mne ptal na studium v Ústí nad Labem. Úžas mých kolegů a kolegyn z kruhu byl neličený: „*Kdo to byl? Odkud ho znáš? S Tebou si povídá docent?*“ Takováto míra laskavé kolegiality byla tehdy ještě poměrně neobvyklá. Když jsem na jaře 1995 dokončoval diplomovou práci o Kryštofovi II. z Redernu, určité interpretační potíže mi jako negermanistovi dělala terminologie jedné instrukce v raně nové horní němčině. Nejsnazší cesta vedla na konzultaci k docentu Andělovi na libereckou katedru dějepisů. Bez ohlášení jsem se za ním vypravil, aniž bych tušil, že je vedoucím katedry, a kromě výuky má mnoho další administrativní práce. Ten den právě zkoušel. Pamatoval si mě a přijal mne ihned: „*Kdy to potřebujete? Včera bylo pozdě, že? Tak ukažte, oč jde*“, řekl s úsměvem a věnoval mi půlhodinovou péči. Později jsem pochopil, že to opravdu byla velmi laskavá ironie a moje neomalenost, když jsem jej takto „přepadl“ v době pracovních povinností. Po roce a půl jsme se setkali při výběrovém řízení na místo odborného asistenta na liberecké katedře dějepisů. Další milý rozhovor, živý zájem o výsledky mého bádání a obvyklá otázka: „*Kde to budete publikovat?*“ Po vlídném přijetí do nevelkého kolektivu v únoru 1997, kdy už katedru dějepisů vedla PhDr. Miloslava Melanová, jsme se s docentem Andělem setkávali až do jeho definitivního odchodu do důchodu, resp. ukončení výuky na katedře v roce 2004. Tehdy tu působili ještě páně Andělovi vrstevníci – PhDr. Zdeněk Brunclík a PhDr. František Palacký, CSc. (příbuzný proslulého Otce národa z 19. století). Se všemi byla radost spolupracovat, k docentu Andělovi jsem si však uchoval nejužší vazbu. Sledoval jsem jeho klidné vystupování u státních zkoušek, vcítění do náročné situace

leckdy vystresovaných studentů a studentek a jeho radost, když mohl blahopřát novým absolventům.

I po odchodu z katedry se R. Anděl účastnil vědeckého života, zvláště konferencí a pracovních jednání Historické komise Euroregionu Nisa, jíž za českou stranu předsedal od roku 1991. Jeho výtečná znalost němčiny a velmi přátelské vztahy s německými kolegy i mnohdy mimořádné diplomatické úsilí při jednání s polskými účastníky komise vždy připravily všem pocit dělného a příjemného prostředí.

Teprve nedlouho před svými devadesátinami přestal doc. Anděl přednášet pro veřejnost. Přitom jeho prezentace jakéhokoli tématu byla vždy hojně navštívena, zvláště ve velkém přednáškovém sále Krajské vědecké knihovny v Liberci. Po výkladu jej obklopil dav dam různého věku; brzy se ukázalo, že jde o bývalé studentky pana docenta, které k němu chovaly mimořádný obdiv pro jeho živý přednes, rozsáhlé znalosti, vynikající paměť a současně je okouzlovalo jeho šarmantní, džentlmenské chování a jemný humor. Nikdy neodmítl prosbu o veřejnou přednášku nejen proto, že se těšil poměrně dobrému zdraví, ale také pro pocit zodpovědnosti vůči „svému“ publiku, které nemohl a nechtěl zklamat. Byl přesvědčen o tom, že je učitelovým a historikovým posláním a povinností předávat své poznatky „laické veřejnosti“ a měl zjevnou radost ze zájmu a diskusí, které po jeho vystoupeních následovaly. Velmi si cením toho, že přijal mou prosbu, aby na podzim 2011 na frýdlantské radnici uvedl do světa mou knihu o Redernech, kterou velmi pozorně přečetl a zasvěceně komentoval.

Docent Anděl měl řadu soukromých zájmů, které veřejnosti bohužel unikly. Mezi nejvýraznější patřila hudba. V mládí hrál ve studentském orchestru, ovládal nejvíce klavír. Ten také stál v pracovně jeho bytu, na něm busta Antonína Dvořáka. Jako historik byl Rudolf Anděl přesvědčen, že je třeba cestovat. Nejen kvůli poznávání jiných zemí a kultur, ale i pro vlastní bádání. Tuto turistickou vášň zcela naplnil cestami po hradech a zámcích, při nichž s sebou občas bral i své tehdy malé děti, ale zvláště v sedmdesátých letech, kdy intenzivně pracoval s kolektivem na třetím svazku edice Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku – severní Čechy. Z tisícovky objektů podle svého odhadu navštívil asi pět set. Některé i s fotografem Janem Kabíčkem, který pro tuto práci pořizoval dokumentární snímky. Rudolf Anděl rovněž nezapřel, že pochází z podhorského prostředí: ještě po dovršení osmdesáti let v zimě jezdil na běžkách. Jeho cílem bylo uchovat si dobrou tělesnou kondici. Když jej kolegové vyzývali, aby se do vyšších pater fakulty svezl výtahem, odmítal s úsměvem: „*Pane kolego, škoda každého schodu, který člověk nevyšlápne.*“ Ač se i jemu po dovršení devadesáti let nevyhnuly pohybové potíže, stále se snažil chodit. Na pochvaly o tom, jak dobře vypadá, s úsměvem odvětil: „*Zvenku to vypadá dobře, ale uvnitř to hlodá, víte?*“ Kromě fyzické kondice byla obdivuhodná i duševní svěžest pana docenta. Když jsme v letech 2005/2006 překládali mohutné dílo německého vlastivědce a učitele Antona Franze Ressela o dějinách obcí Luhu, Lužce a Raspenavy, konzultoval jsem s doc. Andělem nejen překlady své. Německý originál i jeho český převod sledoval důsledně, podrobně, komentoval každou nejednoznačnost a věcné rozpory. Byl to pozoruhodný pohyb mezi světem historie, germanistiky a překladatelského umu. Bez větší přestávky jsme texty pročítali i sedm hodin naráz, a to už bylo Rudolfu Andělovi 82 let! I ve vysokém věku se R. Anděl naučil pracovat s počítačem, ačkoli nepochybně raději psal na stroji. Každá práce doc. Anděla nese stopu poctivosti, solidnosti. Vždy odevzdával vyžádané texty včas, ať šlo „jen“ o recenze, nebo studie či texty monografií. Nezřídka k zahanbení kolegů (mezi něž též patřím), kteří termíny dokončení opakovaně překračovali. Pamatuji si pouze na jeden případ, kdy se doc. Anděl omluvil, že slíbený text nedodá.

Důvody ovšem byly jiné než vědecké, totiž etické. Chtěl pojednat o německém badateli z bilingvního prostředí, duchovním, který na sklonku svého dlouhého života zcela propadl síle nacistické propagandy. Rezignaci na medailon této osobnosti vysvětlil doc. Anděl tím, že nezná důvody, které vedly tohoto faráře k tak ostré změně politické orientace a že by mu „*nechtěl uškodit*“. Tím se dostáváme k zásadní povahové vlastnosti Rudolfa Anděla. Byla jí ohleduplnost. Nepochybně i soucit, empatie; obecně lze říci, že si lidí vážil a s každým jednal s respektem. I s těmi, kteří – z pohledu jiného člověka – si laskavost vůbec nezasloužili. Pozoruhodné je, že i z pozice svého oboru vystupoval doc. Anděl tak, že pečlivě vážil slova, hodnotil-li osoby nežijící i několik staletí. „*Oni se už nemůžou bránit a my o nich nemůžeme vědět vše*“, vysvětloval mi svůj postoj. V tomto ohledu byl velmi houževnatý. Když jsem si přišel pro korektury své německé studie o exilu a emigraci, dostal jsem nejen pozorně opravený text a lingvistické výklady ke svým chybám, ale pan docent mi chtěl „*ještě něco říci*“. Jednalo se o mé poměrně kritické komentáře k některým výsledkům současných českých regionálních „badatelů“, podle mého názoru plně omylné, nesmyslné, předsudků či pouhé nedovzdělanosti. Pan docent v klidu a s nadhledem vyslechl mou vášnivou kritiku všech nehorázností, které jsem v oněch textech našel, a pak mi vyložil své mínění. Zvláště zdůrazňoval, že i ti amatéři si se svými texty dali určitou práci, věnovali jim svůj čas a jistě nechtěli psát hlouposti. Po delší rozpravě jsem pak svá mínění zmírnil a pochopil, že je to další z páň docentových schopností: obrušovat ostří sporů a nepříjemných záležitostí. Byl nestranným pozorovatelem, uvážlivým diskutérem. Nesouhlas vyjadřoval mírně, nikdy nezvýšil hlas a také jsem jej nezažil nikdy opravdu rozčileného. Rudolf Anděl neměl rád rozepře a nevráživosti. I proto pod jeho vedením katedra dějepisu fungovala bezvadně, v přátelském a pracovním duchu, který se zčásti přenesl i do dalších let, kdy již na pracovišti, které zakládal, nepůsobil.

Rudolf Anděl si našel čas, aby svou odbornost uplatnil i ve své rodině. Vedl svého syna a dceru ke znalostem historie a kultury. Vyprávěl mi, jak si doma pořádali „tematické večery“: Například syn měl za úkol připravit si referát o Beethovenovi a jeho životě, dcera o místech, kde žil, manželka upekla něco podle receptů té doby a on, otec a historik v jednom, hrál na klavír Beethovenovy skladby. Pan docent také vytvořil genealogii své rodiny: „*Můj rodokmen sahá, co mám doloženo, do roku 1653.*“ Ovšem našel patrně příbuzné ještě z dob husitských válek. S oblibou říkal, že jeden z husitských hejtmanů, Anděl, měl odlišovací přídomek „Čert“. A pobaveně dodával, že „*Andělé z Ronovce byli majiteli velkých statků. Drželi i hrad Doupě.*“

Vzpomínka na třicet let setkávání s pozoruhodným mužem, který za svou vědeckou a popularizační práci obdržel mj. ocenění od hejtmana Libereckého kraje, od primátorky Čestné občanství města Liberec, od rektora TUL Zlatou medaili Technické univerzity v Liberci, je jen jedním z pohledů bývalého studenta a pozdějšího spolupracovníka v oboru historie. Ne vždy máme to štěstí, abychom mohli své učitele poznat z takové blízkosti. Jsem Rudolfu Andělovi i jeho paní, s níž prožil téměř sedmdesát let v manželství, vděčný za všechna přátelská přijetí v jejich soukromí. Se stejnou laskavostí se věnovali nepochybně i dalším návštěvám z akademického prostředí i z jiných oblastí. Každé setkání s docentem Andělem bylo milé a povzbuzující, končilo úsměvem, upřímným přáním a delším stiskem ruky. Je těžké smířit se s tím, že už se nikdy nezopakuje.

Docent Rudolf Anděl, který přes všechny vypočtené pocty nikdy nelpěl na veřejných oceněních, byť si jich vážil, zůstává pro dějiny severních Čech významným badatelem, pro veřejnost příkladným učitelem, pro badatele poctivým vědcem a pro kolegy a kolegyně laskavým člověkem, skutečným přítelem.

Milan Svoboda